

TAALGERICHT NAAR WERK

Over het belang van 'geïntegreerd vakonderwijs' voor beroepsgerichte opleidingen

Publicatie ontwikkeld door

Linguapolis, Instituut voor Taal en Communicatie – Universiteit Antwerpen (Sandy Reinenbergh, Veerle Frateur)

Huis van het Nederlands Antwerpen (Frieke Van Zundert, Hilde de Vos, Jan Leysen)

In samenwerking met

Stedelijk Centrum voor Volwassenenonderwijs Sité Antwerpen

Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding Antwerpen

Stedelijk Centrum voor Volwassenenonderwijs SIVO Antwerpen

Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg Antwerpen

Gerealiseerd met de steun van de Vlaamse Overheid, Departement Inburgering in het kader van *Managers van diversiteit*

INHOUD

Vooraf

Inleiding

- 1 Aanleiding project
- 2 Oorzaken
- 3 Uitgangspunten
- 4 Uitdaging
- 5 Partners
- 6 Projectresultaten

Luik 1 Algemene inleiding

- 1 Probleemstelling
  - 1.1 Huidige situatie
    - 1.1.1 Problemen van cursisten
    - 1.1.2 Problemen van vakdocenten
    - 1.1.3 Problemen van de directie
    - 1.1.4 Problemen van de overheid
  - 1.2 Gewenste situatie
    - 1.2.1 Doelstellingen
    - 1.2.2 Geïntegreerd vakonderwijs als oplossing
- 2 Geïntegreerd vakonderwijs
  - 2.1 Taalleren in de context van opleiding en werk
  - 2.2 Geïntegreerd onderwijs is ...
  - 2.3 Vormen van geïntegreerd vakonderwijs
    - 2.3.1 Taalgericht vakonderwijs
    - 2.3.2 Nederlands op de opleidingsvloer
    - 2.3.3 Talig beroepsgericht neventraject
    - 2.3.4 Talig beroepsgericht voortraject

Luik 2 Actieplan voor directies en coördinatoren

- 1 Stappenplan instroom
- 2 Stappenplan nauwe samenwerking
- 3 Stappenplan taalgericht vakonderwijs
- 4 Stappenplan Nederlands op de opleidingsvloer
- 5 Stappenplan talig beroepsgericht neventraject
- 6 Stappenplan talig beroepsgericht voortraject

Luik 3 Actieplan voor docenten

- 1 Stappenplan instroom
- 2 Stappenplan nauwe samenwerking
- 3 Stappenplan taalgericht vakonderwijs
- 4 Stappenplan Nederlands op de opleidingsvloer
- 5 Stappenplan talig beroepsgericht neventraject
- 6 Stappenplan talig beroepsgericht voortraject

Luik 4 Actieplan voor het voeren van een taalbeleid

- 1 Inleiding taalbeleid
  - 1.1 Taalbeleid is ...
  - 1.2 Taalbeleid vraagt ...
- 2 Stappenplan taalbeleid

Nawoord

Bijlagen

Praktijkvoorbeelden

Lijst met afkortingen

Inspiratiebronnen

- 1 Literatuur
- 2 Interessante Websites
- 3 Gesprekken

VOORAF

In tal van centra in het volwassenen- en secundair onderwijs ondervinden laagtaalvaardige cursisten moeilijkheden om volwaardig aan het onderwijs te participeren. Velen slagen er niet in om een eindkwalificatie te behalen. Deze centra hebben een organisatorisch en didactisch kader nodig om geïntegreerd vakonderwijs te implementeren. Ze zijn op zoek naar praktische instrumenten voor docenten om zelf meer taalondersteuning in de klas te geven.

De publicatie *Taalgericht naar Werk. Over het belang van 'geïntegreerd vakonderwijs' voor beroepsgerichte opleidingen* speelt hierop in. Het kader is opgebouwd vanuit ervaringen van twee pilotcentra, gesprekken met experts uit het onderwijsveld en centra die al taalondersteuning aanbieden, en relevante vakliteratuur.

Het kader richt zich vooral naar centra voor volwassenenonderwijs en secundaire scholen, maar is ook interessant voor medewerkers op stage- en werkvloeren, beleidsmakers, centra voor leerlingbegeleiding.

Taalgericht naar werk is mogelijk gemaakt met de financiële steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Inburgering.

De ontwikkelgroep

Linguapolis, Instituut voor Taal en Communicatie - Universiteit Antwerpen
Huis van het Nederlands Antwerpen

INLEIDING

1. Aanleiding project: uitval van laagtaalvaardige cursisten

Vele centra voor volwassenenonderwijs en scholen van het secundair onderwijs geven het signaal dat meer laagtaalvaardige (anderstalige) cursisten¹ door een **beperkte kennis van het Nederlands** problemen ondervinden om een opleiding gericht op werk te volgen.

Een aantal moeilijkheden zijn:

- Ze begrijpen de uitleg en de instructies van de vakdocent niet.
- Ze hebben een beperkte woordenschat.
- Ze formuleren geen heldere antwoorden op toetsen of examens.
- Ze participeren weinig aan gesprekken in de klas.
- Ze kunnen niet volwaardig aan groepswork met taalsterke (Nederlandstalige) cursisten deelnemen.

Deze problemen leiden vaak tot een **vroegtijdige uitval van cursisten**. Toch hebben velen van hen het geschikte profiel en de juiste beroepscompetenties om de opleiding te volgen.

2. Oorzaken: schooltaal en tekort aan ondersteuning

Dat het voor anderstalige cursisten die slechts een basiskennis² Nederlands hebben verworven moeilijk is om een opleiding te volgen, lijkt aannemelijk. Maar hoe komt het dat cursisten die een redelijke kennis van het Nederlands hebben er niet in slagen om een beroepsgerichte opleiding te volgen?

Zij kennen te weinig **schooltaal**. Dit is de taal die de school gebruikt in instructies en teksten. Met abstracte woorden als 'vergelijken, aanduiden, weergeven, toelichten' worden cursisten in het gewone leven niet geconfronteerd.

Maar schooltaal is niet de enige oorzaak. Taalzwakke cursisten krijgen ook **nauwelijks taalondersteuning** van vakdocenten. Toch kunnen laagtaalvaardige cursisten zonder de nodige taalondersteuning van de vakdocent niet op een volwaardige manier aan het onderwijs deelnemen.

Het is de taak van elke docent om cursisten te begeleiden bij het verbeteren van hun taalontwikkeling³. *Taalleren* is immers een **proces van levenslang leren** en moet ook verder worden geoefend en begeleid na de NT2⁴-klas.

In de praktijk blijkt dat veel **vakdocenten** tijdens de lerarenopleiding **geen handvatten** kregen om laagtaalvaardige cursisten te ondersteunen bij het taalverwervingsproces. Ze **beschikken niet over geschikte taalinstrumenten** om taalzwakke cursisten hun einddoel - het behalen van een beroepskwalificatie - te helpen bereiken.

¹ Voor de leesbaarheid gebruiken we de benaming 'cursist' om cursisten én leerlingen aan te duiden.

² A2/Waystage (1.2). Zie bijlage 1 *Vergelijkend overzicht niveaus Nederlands tweede taal*.

³ Zie de talennota van Minister van Onderwijs Vandenbroucke *De lat hoog voor talen in iedere school* (2006) en *Dertien Doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. (2003) door de Nederlandse Taalunie.

⁴ Nederlands als tweede taal

3. Uitgangspunten

Een deficiënte taalvaardigheid en het gebrek aan voldoende taalondersteuning leiden ertoe dat veel cursisten vroegtijdig afhaken, anderen de eindmeet (net) niet halen en/of na het afstuderen blijvende taalproblemen ondervinden in de reële werkcontext.

De uitdaging van dit project is:

- *“Hoe kunnen we ervoor zorgen dat laagtaalvaardige cursisten op een volwaardige en succesvolle manier aan onderwijs en later aan de arbeidsmarkt kunnen deelnemen?”*
- *“Hoe kunnen we er concreet voor zorgen dat de taalontwikkeling van laagtaalvaardige cursisten tijdens de vakopleiding vooruitgaat?”*
- *“Hoe kunnen we directies⁵ en vakdocenten ondersteunen om de noodzakelijke taalondersteuning aan laagtaalvaardige cursisten te geven?”*

Het Huis van het Nederlands Antwerpen startte in 2006 met het project ‘Van geïntegreerd onderwijs naar Werk’.

Geïntegreerd vakonderwijs⁶ betekent hier onderwijs waarbij cursisten zowel taal- als vakkennis vanuit de beroepscontext leren. In geïntegreerd vakonderwijs wordt taal meteen geleerd en toegepast in de beroepscontext. Hierdoor wordt het geleerde beter geconsolideerd.

4. Uitdaging

De doelstellingen van het project richten zich op 3 niveaus:

De directie

- Een **kader voor geïntegreerde trajecten** samenstellen dat toepasbaar en implementeerbaar is in verschillende centra.
- Een **draaiboek/stappenplan voor directies/coördinatoren** ontwikkelen om hen op weg te zetten bij de implementatie van een taalbeleid in het centrum.
- Een **exemplarisch taalbeleidsplan** uitwerken.

De vakdocenten

Een **draaiboek/stappenplan voor vakdocenten** ontwikkelen om hen te ondersteunen bij de implementatie van geïntegreerd vakonderwijs in de opleiding.

De cursisten

- Beroepsgerichte **opleidingen toegankelijker** maken voor laagtaalvaardige cursisten.
- De taalontwikkeling van deze cursisten stimuleren en hun **taalvaardigheid verhogen**.
- De **slaagkansen** van deze cursisten **verhogen** door de kwaliteit van het taalbeleid in beroepsgerichte opleidingen te verbeteren.

⁵ Voor de leesbaarheid schrijven we ‘directies’ waar we directies en coördinatoren bedoelen.

⁶ Zie Luik 1 Algemene Inleiding, hoofdstuk 2 Geïntegreerd vakonderwijs.

5. Partners

Er namen twee **pilotcentra**⁷ deel aan het project:

- het Stedelijk Centrum voor Volwassenenonderwijs SIVO Antwerpen, afdeling Haartooi Hulpkapper
- het Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg Antwerpen, vierde graad BSO opleiding Gediplomeerde Verpleegkunde⁸

De centra kregen **organisatorische en didactische ondersteuning** bij de implementatie van geïntegreerd vakonderwijs van:

- het Stedelijk Centrum voor Volwassenenonderwijs Sité Antwerpen
- de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding Antwerpen
- het Huis van het Nederlands Antwerpen
- Linguapolis, Instituut voor Taal en Communicatie - Universiteit Antwerpen

Verder kregen de twee pilotcentra **taalondersteuning** van SCVO Sité en VDAB in de vorm van Nederlands op de opleidingsvloer voor de cursisten.

De twee centra bevonden zich qua taalbeleid in een verschillende fase: SCVO SIVO was al enkele jaren bezig met taalbeleidsacties en het Leonardo Lyceum stond nog in de prille beginfase.

6. Projectresultaten

Het project resulteerde in een **kader voor de integrale aanpak van taal en vak** in beroepsgerichte opleidingen. De publicatie geeft **handvatten** aan directies/coördinatoren en taal- en vakdocenten om taalbeleid en geïntegreerd vakonderwijs in de eigen school te implementeren.

De publicatie bestaat uit vier luiken:

- **Luik 1 Algemene inleiding** beschrijft de huidige situatie en stelt geïntegreerd vakonderwijs als oplossing voor.
- **Luik 2 Actieplan voor directies en coördinatoren** bevat stappenplannen voor directies/coördinatoren om geïntegreerd vakonderwijs organisatorisch en didactisch te implementeren.
- **Luik 3 Actieplan voor docenten**⁹ bestaat uit stappenplannen voor docenten om geïntegreerd vakonderwijs organisatorisch en didactisch te implementeren. Hierbij horen ook instrumenten en beschrijvingen van goede voorbeelden.
- **Luik 4 Actieplan voor het voeren van een taalbeleid** biedt een stappenplan voor taalbeleid en een voorbeeld van een concreet taalbeleidsplan.

De 4 luiken samen geven een totaalbeeld van de implementatie van geïntegreerd vakonderwijs.

⁷ Met centrum bedoelen we CVO en de 4de graad secundair onderwijs.

⁸ Vroeger SITO 7.

⁹ De indeling van luiken 2 en 3 zijn identiek, zodat het opzoeken van extra informatie eenvoudig is.